

**CULTURAL CODES IN THE NOVEL “NEVER LET ME GO” AND THEIR
REFLECTION IN TRANSLATION**

University of business and science teacher
Abduqodirova Nilufar Abdulkakim kizi

Keywords. Cultural code, euphemism, stylistics, semantics, translation strategies, identity, dystopia, hidden meaning, discourse, interpretation, intertextuality.

**“NEVER LET ME GO” ROMANIDA MADANIY KODLAR VA ULARNING
TARJIMADA AKS ETISHI**

University of business and science o'qituvchisi
Abduqodirova Nilufar Abdulkakim kizi

Kalit so'zlar. Madaniy kod, evfemizm, stilistika, semantika, tarjima strategiyalari, identitet, distopiya, yashirin ma'no, diskurs, interpretatsiya, intertekstuality.

Kirish . Never Let Me Go romani zamonaviy ingliz adabiyotida madaniy kodlar tizimi orqali insoniylik muammolarini yorituvchi muhim asarlardan biridir. Kazuo Ishiguro o'z asarida ochiq bayon qilish o'rni yashirin ma'no qatlamlari orqali o'quvchini fikrlashga undaydi.

Madaniy kodlarning strukturaviy tahlili

Romandagi madaniy kodlar tizimli ravishda tashkil etilgan bo'lib, ular matnning ichki strukturasi belgilaydi. Bu kodlar quyidagi uch darajada ishlaydi: Never Let Me Go romanida madaniy kodlar tizimi murakkab va ko'p qatlamli bo'lib, ularni strukturaviy yondashuv asosida tahlil qilish matn ichidagi yashirin ma'nolarni ochishga imkon beradi, bunda madaniy kodlar jamiyatga xos qadriyatlar, axloqiy me'yorlar va ramzlar tizimi sifatida namoyon bo'lib, strukturaviy tahlil esa ularni o'zaro bog'liq elementlar tizimi sifatida o'rganadi va bu yondashuv Claude Lévi-Strauss hamda Roland Barthes nazariyalariga tayanadi, asarda eng muhim madaniy kodlardan biri insoniylik va sun'iylik qarama-qarshiligi bo'lib, klonlar orqali inson va sun'iy mavjudot o'rtasidagi farq savol ostiga olinadi, chunki ular ham his qiladi, sevadi va orzu qiladi, bu esa identitet muammosini yuzaga keltiradi, shu bilan birga taqdir va bo'ysunish kodi ham muhim bo'lib, qahramonlar o'zlarining donorlik taqdirini bilgan holda unga qarshi chiqmaydi, bu esa jamiyatdagi fatalistik qarashlarni aks ettiradi, Hailsham maktabi orqali ta'lim va nazorat kodi ifodalanib, u tashqi tomondan himoya va g'amxo'rlik makoni bo'lib ko'rinsada, aslida tizimga moslashuvni ta'minlovchi yopiq institutsional nazorat mexanizmi sifatida ishlaydi, san'at va ruh kodi esa talabalar yaratgan ijodiy ishlar orqali namoyon bo'lib, insoniylikni isbotlash vositasi sifatida talqin qilinadi va bu orqali ruh mavjudligi haqidagi savollar ko'tariladi, sevgi va yaqinlik kodi Kathy, Ruth va Tommy o'rtasidagi munosabatlar orqali ochilib, sevgi vaqtinchalik taskin beruvchi omil sifatida ko'rsatiladi, lekin u tizimdan qutulish imkonini bermaydi va shu sababli tragik xarakter kasb etadi, xotira va identitet kodi esa hikoyaning retrospektiv tarzda bayon qilinishi orqali yuzaga chiqib, xotira insonning o'zligini anglashida muhim vosita ekanligini ko'rsatadi, barcha ushbu kodlar o'zaro bog'lanib, inson va klon, erkinlik va nazorat, sevgi va taqdir, xotira va vaqt kabi qarama-qarshiliklar orqali yagona tizimni hosil qiladi va asarning chuqur qatlamida jamiyatning qulaylik va barqarorlik yo'lida insoniylikni qurbon qilishi haqidagi yashirin ideologiya mavjud bo'lib, bu jihatlar Postmodernizmga xos tarzda ochiqdan-ochiq emas, balki ramziy va bilvosita ifodalanadi.

Lingvistik darajadagi kodlar

Bu darajada oddiy soʻzlar oʻzining bevosita maʼnosidan chiqib, yangi semantik yuklama oladi. Never Let Me Go romanini lingvistik darajadagi madaniy kodlar nuqtai nazaridan tahlil qilganda, matnning leksik, sintaktik, pragmatik va diskursiv xususiyatlari orqali yashirin maʼno tizimi shakllanishi kuzatiladi, bunda muallifning sodda, ammo chuqur implikatsiyalarga boy tili asosiy vosita sifatida xizmat qiladi, birinchi navbatda leksik darajada “donor”, “carer”, “completion” kabi soʻzlar evfemistik kod sifatida qoʻllanib, aslida oʻlim va ekspluatatsiya jarayonlarini yumshatib ifodalaydi, bu esa til orqali haqiqatni yashirish va normalizatsiya qilish mexanizmini koʻrsatadi, sintaktik jihatdan esa qisqa, sodda va koʻpincha takrorlanuvchi gaplar qahramonlarning ichki boʻysunuvchanligini va passiv psixologiyasini aks ettiradi, ayniqsa Kathy H. nutqida koʻplab noaniqlik bildiruvchi birliklar (“maybe”, “I suppose”, “I don’t really remember”) ishlatilishi xotiraning subyektivligini va haqiqatning nisbiylikini koʻrsatadi, pragmatik darajada esa gapirilmagan maʼnolar, yaʼni implikatura va presuppozitsiyalar muhim oʻrin tutadi, chunki qahramonlar koʻpincha ochiqchasiga gapirmaydi, balki muhim haqiqatlar yashirin tarzda, bilvosita ifodalanadi, bu esa oʻquvchini matni faol talqin qilishga majbur qiladi, diskursiv darajada esa butun hikoya retrospektiv monolog shaklida qurilgan boʻlib, vaqtning chiziqli emasligi, fragmentatsiya va xotira asosidagi narrativ tuzilma orqali identitet va oʻtmish oʻrtasidagi bogʻliqlik til vositasida ifodalanadi, shu bilan birga dialoglarda oddiy, kundalik nutq uslubining qoʻllanishi gʻayrioddiy voqealarni “oddiy hayot” sifatida qabul qilishga xizmat qiladi, bu esa lingvistik kod orqali ideologik normalizatsiyani yuzaga keltiradi, shuningdek, Kazuo Ishiguroning uslubiga xos boʻlgan minimalizm, yaʼni ortiqcha drammatizatsiyasiz, sokin va nazorat ostidagi til ishlatish orqali kuchli emotsional effekt yaratiladi, natijada til faqat kommunikativ vosita emas, balki madaniy, psixologik va ideologik kodlarni tashuvchi murakkab tizim sifatida namoyon boʻladi.

Diskursiv darajadagi kodlar

Romandagi hikoya uslubi (narrative discourse) ham madaniy kod hisoblanadi.

Kethi H. ning hikoya qilish uslubi: fragmentar (boʻlak-boʻlak xotiralar)

Subyektiv noaniqlik bilan toʻla .Bu esa quyidagi kodlarni yaratadi: xotira kodi
noaniqlik kodi haqiqatni yashirish kodi . Konseptual darajadagi kodlar

Bu eng chuqur qatlam boʻlib, unda asosiy gʻoyalar yashiringan: inson = biologik mavjudotmi yoki ruhiy shaxsmi? erkinlik = real holatmi yoki illuziyami?

Bu savollar romanning falsafiy asosini tashkil etadi.

“Completion” tushunchasi ; Bu soʻz aslida oʻlimni bildiradi, lekin:

Yumshatilgan estetiklashtirilgan ijtimoiy jihatdan qabul qilinarli shaklga keltirilgan Bu lingvistik niqoblash (masking) strategiyasidir. “Donation” tushunchasi . Bu soʻz ijobiy konnotatsiyaga ega (yordam berish), ammo romanda: majburiy jarayon. ekspluatatsiya shakli. Bu yerda semantik inversiya (maʼnoning teskari aylanishi) yuz beradi. Madaniy kodlar va ideologiya. Romandagi kodlar faqat estetik vosita emas, balki ideologik mexanizm hamdir. Tizimning yashirin nazorati Hailsham tizimi:ochiq zoʻravonliksiz ishlaydi ong orqali boshqaradi. Bu Postmodernism ga xos xususiyatdir. Qahramonlar oʻz taqdiriga qarshi chiqmaydi. Sabablari: ular boshqacha hayotni tasavvur qila olmaydi tizim ularni shunday tarbiyalagan Bu ijtimoiy konditsionerlik (conditioning) natijasidir. Stilistik va semantik uygʻunlik Kazuo Ishiguro uslubida forma va mazmun uygʻunlashgan. Minimalistik stilistika qisqa gaplar hissiy portlashsiz bayon Bu uslub sovuqlik effektini beradi voqealarning dahshatini yanada kuchaytiradi

Semantik boʻshliqlar (semantic gaps)

Muallif koʻp narsani aytmaydi, balki: oʻquvchiga xulosa chiqarishni qoldiradi

Bu interpretatsiya imkoniyatini kengaytiradi. Madaniy kodlarni tarjima qilish — oddiy lingvistik jarayon emas, balki madaniy rekonstruksiyadir. Muammo: soʻzning yuzaki maʼnosi va yashirin maʼnosi farqli Misol: “Completion” → “yakun” deb tarjima qilish yetarli emas.

Toʻgʻri yondashuv: “hayotining yakunlanishi (majburiy)” kabi kontekstual izoh

Muammo: originaldagi soʻkin, sovuqqon ohang yoʻqolib ketishi mumkin

Yechim: ortiqcha emotsional soʻzlardan qochish minimalizmni saqlash

Baʼzi tushunchalar oʻzbek oʻquvchisi uchun begona boʻlishi mumkin.

Yechim: izohli tarjima kontekst orqali tushuntirish, tarjima strategiyalarining samaradorligi koʻrsatish lozim. Never Let Me Go asarida semantik boʻshliqlar (semantic gaps) muhim badiiy va lingvistik vosita sifatida ishlatiladi. Bu tushuncha matnda bevosita aytilmagan, lekin oʻquvchi tomonidan anglanishi kerak boʻlgan yashirin maʼno, sukut, noaniqlik yoki tushirib qoldirilgan axborotni anglatadi. Kazuo Ishiguro aynan shu usul orqali oʻquvchini faol tafakkurga undaydi va asarning emotsional taʼsirini kuchaytiradi.

Asarda semantik boʻshliqlar birinchi navbatda narrator – Kathy (Kathy H.) nutqida yaqqol koʻrinadi. U oʻz hayoti va oʻtmishini hikoya qilgan ekan, koʻplab muhim faktlarni toʻliq ochib bermaydi yoki ularni kechiktirib beradi. Masalan, “donorlik” tizimi haqida dastlab aniq izoh berilmaydi — bu oʻquvchida savol uygʻotadi va vaqt oʻtishi bilan asta-sekin ochiladi. Bu yerda semantik boʻshliq oʻquvchini voqeaga chuqurroq kirishga majbur qiladi. Yana bir muhim jihat — eufemizm (yumshatib ifodalash) orqali yaratilgan semantik boʻshliqlardir. Asarda “completion” (yakunlanish) yoki “donation” kabi soʻzlar aslida oʻlim yoki organ topshirish kabi ogʻir haqiqatlarni yashiradi. Bu soʻzlar orqali real voqelik bilan til oʻrtasida boʻshliq hosil boʻladi, yaʼni til haqiqatni toʻliq ifodalamaydi.

Semantik boʻshliqlar, shuningdek, dialoglarda ham namoyon boʻladi, ayniqsa Tommy va Ruth bilan boʻlgan suhbatlarda. Qahramonlar koʻpincha asosiy muammolarni ochiq aytmaydi, balki ishoralar, pauzalar va chetlab oʻtish orqali ifodalaydi. Bu esa ularning ichki qoʻrquvi va ijtimoiy tizimga moslashganligini koʻrsatadi. Lingvistik nuqtai nazardan qaraganda, semantik boʻshliqlar quyidagi shakllarda yuzaga chiqadi: Ellipsis (tushirib qoldirish) – gapda ayrim maʼlumotlarning ataylab aytilmasligi Presupposition (oldindan taxmin qilingan maʼno) – oʻquvchi maʼlum bilimga ega deb hisoblanadi.

Implikatura (yashirin maʼno) – gapning asl maʼnosi bevosita emas, bilvosita yetkaziladi. Bu usullar orqali matnda koʻp qatlamli maʼno tizimi yaratiladi. Oʻquvchi faqat yuzaki voqeani emas, balki uning ostidagi ijtimoiy va falsafiy muammolarni ham anglay boshlaydi.

Xulosa qilib aytganda, Never Let Me Go asaridagi semantik boʻshliqlar — bu oddiy yetishmayotgan maʼlumot emas, balki muallifning ongli strategiyasi boʻlib, u orqali insoniyat, axloq, va identitet masalalari chuqur va taʼsirli tarzda yoritiladi.

